

12.11.2001

2287/4/99

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Tuula Aantaa

PÄÄTÖS KANTELUUN SOSIAALIVIRANOMAISTEN MENETTELYSTÄ VAMMAISPALVELUA KOSKEVASSA ASIASSA

1
ASIA

Kuurojen Liitto ry:n kuntoutussihteeri A arvostelee 26.10.1999 eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa V:n kunnan sosiaaliviranomaisten menettelyä vammaispalvelua koskevassa asiassa.

A:n kertoman mukaan V:n kunnan sosiaaliviranomaiset olivat hylänneet kunnan taloudelliseen tilanteeseen vedoten erään syntymästään kuuron henkilön hakemuksen saada vammaispalvelulain mukaisesti korvausta muun ohella tekstipuhelimen vuokraan. Kyseinen henkilö käyttää viittomakieltä kommunikoidessaan. Hänellä on riittävä suomen kielen kirjallinen taito tekstipuhelimen käyttämiseen. Tekstipuhelin helpottaisi huomattavasti hänen elämäänsä mahdollistamalla asioitten hoidon tekstipuhelimen välityksellä. Lähimmät tulkit ovat noin 90 kilometrin päässä. Koska vammaispalvelulaki määrittelee syntymäkuuron vaikeavammaiseksi, olisi kunta ollut A:n mielestä vammaispalvelulain ja -asetuksen säännösten nojalla velvollinen myöntämään kyseiselle henkilölle tekstipuhelimen.

Kirjoitukseen oli liitetty muun ohella viranhaltijan 21.1.1999 antama kielteinen päätös tekstipuhelinta koskevassa asiassa ja V:n kunnan sosiaalilautakunnan pöytäkirjanote lautakunnan kokouksista 10.3.1999 ja 21.4.1999.

2
SELVITYS

V:n kunnan sosiaalilautakunta antoi asiassa 9.2.2000 lausunnon. Se oheistetaan tämän päätöksen liitteeksi.

3
RATKAISU

Asiakirjojen mukaan V:n kunnan sosiaalilautakunta on siis 21.4.1999 antamallaan päätöksellä pysyttänyt alaisensa viranhaltijan päätöksen, jolla viranhaltija oli hylännyt vaikeasti kuulovammaisen henkilön hakemuksen saada vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (jäljempänä vammaispalvelulaki) nojalla korvausta mm. tekstipuhelimen hankintaan. Päätösten perustelujen mukaan V:n kunnanvaltuuston vuodelle 1999 vahvistamassa talousarviossa ja -suunnitelmassa ei ollut varattu määrärahaa tekstipuhelimiin ja Kuurojen Liiton videopalveluun. Lisäksi tekstipuhelimet ja videopalvelu eivät päätösten mukaan ole vammaispalvelulain

tarkoittamia kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia etuuksia, joihin vaikeavammaisella henkilöllä on ns. subjektiivinen oikeus.

V:n kunnan sosiaalilautakunta toteaa antamassaan lausunnossa perustaneensa kyseisen hylkäävän päätöksensä osittain sosiaalihallituksen ohjekirjeeseen nro 2/1987. Lautakunnan mukaan ohjekirjeessä todettiin, että "vammaispalvelulain nojalla myönnettäviä vammaisten henkilöiden kommunikaatiomahdollisuuksia lisääviä viestintävälineitä ovat esimerkiksi puhelin, autopuhelin ja tekstitelevisiion lisälaitte. Puhelin voi olla vaikeavammaiselle henkilölle myös asuntoon myönnettävä. Tällöin ko. kommunikaatiovälineitä ei ole pidetty kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvina."

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun ohella terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslain 22 §:ssä on lisäksi säädetty julkiselle vallalle yleinen velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain säännökset vastaavat tapahtumahetkellä voimassa olleita hallitusmuodon säännöksiä.

Vammaispalvelulain (380/87) tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Lain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaiselle tarkoitetut talvet ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Vammaispalvelulain 9 §:n 2 momentin mukaan kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee niitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa.

Vammaispalveluasetuksen 12 §:n 3 momentin mukaan korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat nostolaitteet, hälytyslaitteet tai vastaavat muut asuntoon kiinteästi asennettavat välineet ja laitteet. Kunta voi myös antaa asuntoon kuuluvia välineitä tai laitteita korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi. Asetuksen 13 §:n mukaan suoritettaessa korvausta asuntoon kuuluvien laitteiden tai välineiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin pidetään vaikeavammaisena henkilöä, jolle liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen vakituisessa asunnossa tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia.

Sosiaalihanitus on vuonna 1989 julkaisemassa oppaassaan "Vammaispalvelua kuntalaisille" (Opas 2/1989) luetellut sosiaalihanituksen mielestä yleisimpiä vammaispalveluna korvattavia asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita. Esimerkinomainen luettelo sisältää maininnan tekstipuhelimesta. Myös oikeuskirjallisuudessa (Tapio Rätty - Kari Virta, "Vammaispalvelut", 1994 s.67) ja ("Sosiaali- ja terveystalvelujen lainsäädäntö käytännössä", toimittanut Jouko Narikka, 2001) on omaksuttu tämä kanta.

Lisäksi eräästä korkeimman hallinto-oikeuden jo elokuussa 1998 antamasta ratkaisusta (taltio n:o 1631) on myös pääteltävissä, että kuulovammaisille tarkoitettua tekstipuhelinta on lähtökohtaisesti pidettävä sellaisena asuntoon kuuluvana laitteena, jonka hankintakustannukset kunta on velvollinen korvaamaan vammaispalvelulain 9 §:n 2 momentin perusteella.

Omana kannanottonani totean, että pidän kuulovammaisille tarkoitettua tekstipuhelinta sellaisena vammaispalveluasetuksen 12 §:n 3 momentissa tarkoitettuna asuntoon kuuluvana laitteena, jonka hankkimisesta aiheutuneet kustannukset kunnan on korvattava vammaispalvelulain 9 §:n 2 momentin perusteella. Kohtuullisten kustannusten korvaamisen sijasta kunta voi edellä kerrotun mukaisesti myös antaa tekstipuhelimen korvauksetta vaikeavammaisen henkilön käytettäväksi, jolloin tekstipuhelin jää kunnan omistukseen.

Edellä esitetyn perusteella pidän V:n kunnan sosiaalilautakunnan näkemystä siitä, että tekstipuhelinta ei olisi pidettävä asuntoon kuuluvana laitteena, jolloin sen hankinnan tukeminen siis riippuisi tarkoitukseen varatuista määrärahoista, sekä voimassa olevien säännösten että vallitsevan käytännön vastaisena.

Totean myös, että sosiaalihuollon ohjekirje 2/87, jonka ohjeisiin sosiaalilautakunta siis ilmoitti osittain perustaneensa päätöksensä, on kumottu ohjeena jo vuonna 1991. Sosiaalihuollon näkemys siitä, että tekstipuhelin kuuluu vammaispalveluna korvattaviin asuntoon kuuluviin laitteisiin ilmenee jo edellä mainitusta, vuonna 1989 julkaistusta sosiaalihuollon oppaasta (2/1989). Pidän ensiarvoisen tärkeänä sitä, että kunta seuraa huolellisesti asianomaisten ylempien viranomaisten sosiaalihuollon toimeenpanoa koskevaa ohjeistusta. Tarvittaessa kunnalla on mahdollisuus kääntyä esimerkiksi hakemusten käsittelemistä/päätöksentekoa varten tarvittavan tiedon hankkimiseksi lääninhallituksen tai sosiaali- ja terveysministeriön puoleen.

Vammaisen henkilön oikeuden saada vammaispalvelulain mukaisia tukitoimia ratkaisee kunkin vammaisen henkilökohtainen tukitoimien tarve. Laillisuusvalvojana en voi ottaa kantaa siihen, miten kirjoituksessa tarkoitettua henkilön tekstipuhelinta koskeva hakemus olisi tullut ratkaista. Päätöksenteko asiassa on kuulunut ensi vaiheessa sosiaalilautakunnan alaiselle viranhaltijalle. Kyseisellä henkilöllä olisi ollut halutessaan mahdollisuus saattaa sosiaalilautakunnan asiassa antama päätös hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Hän on kuitenkin tyytynyt lautakunnan ratkaisuun. Korostan, että muutoksen saamiseksi viranomaisen päätökseen on aina aiheellista käyttää laissa säädettyjä muutoshakemuksia, jos päätös antaa siihen aiheita. Oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa puuttua viranomaisten harkintavallassa oleviin ratkaisuihin, ellei harkintavaltaa ole ylitetty tai ellei sitä ole käytetty väärin. Oikeusasiamies ei voi myöskään kumota tai muuttaa viranomaisen päätöksiä eikä määrätä niitä muutettaviksi.

Käytettävissäni olevista asiakirjoista käy ilmi, että V:n sosiaalilautakunta on vuoden 1999 talousarvioehdotusta käsitellessään päättänyt, että vuoden 1999 alusta lukien luovutaan vammaispalveluun kuuluvien tekstipuhelinten vuokrien ja erityisruokavaliosta aiheutuvien kustannusten (sos.ltk. 30.9.1998/113§) sekä Kuurojen Liiton videopalvelun maksamisesta (sos.ltk 7.10.1998/118§). Käytettävissäni olevista asiakirjoista ei käy ilmi, miten kunnassa esiintynyt vammaispalvelujen tarve tuolloin kartoitettiin.

Tältä osin viitataan erääseen kanteluratkaisuuni (apulaisoikeusasiamiehen päätös Kynnys ry:n kanteluun kuntien vammaispalveluohjeista dnro 290/4/95), jossa olen todennut, että "kun hallitusmuodon 16 a §:ssä (nykyisen perustuslain 22 §) julkiselle vallalle on säädetty yleinen velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen sekä hallitusmuodon 15 a §:n 3 momentissa (nykyisen perustuslain 19 §:n 3 momentti) erityinen velvollisuus turvata sosiaali- ja terveystalvelujen toteutuminen lailla säädetyin tavoin, rikkovat talousarvioista päättävät luottamusmiehet ja asiaa valmistelevat virkamiehet hallitusmuodossa julkiselle vallalle asetetun velvollisuuden turvata ja edistää riittävien sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisen, jos kunta talousarvioista päättäessään mitoittaa määrärahansa tietoisesti tiedossa olevaa tarvetta vähäisemmäksi".

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen V:n kunnan sosiaalilautakunnan tietoon. Samalla korostan, että laissa olevia säännöksiä on tulkittava perus- ja ihmisoikeusmyönteisellä tavalla myös hallinnossa. Voimavaroja tulee kohdentaa siten, että perustuslain 19 §:n 3 momentin tarkoittamat laissa säädetyt sosiaali- ja terveystalvelut toteutuvat myös käytännössä. Hallintoviranomaisten on näkemykseni mukaan valittava myös vammaispalvelulain perusteltavissa olevista tulkintavaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni sosiaalilautakunnalle tiedoksi.

Kirjoituksen liitteet palautetaan ohessa.